

Minna Kaljonen¹

Katse koetteluihin

Maaseudun kumppanuushankkeista kokeilevaan ympäristöpolitiikkaan

From rural partnerships to experimental environmental governance: addressing the critical potentials

Local partnerships have long formed the core of European rural policy. Funds have been channelled into projects that support local actors in innovating novel solutions for rural development. Such rural policy model has much in common with the recent interest in experimental environmental governance. In both cases, the partnerships and experiments are intended to provide ‘protected spaces’, which shield and nurture the local innovations in their development phase. In this article I claim that the experiences gained from rural partnerships should be examined more carefully when developing experimental environmental governance. The experiences compel us to address the limits of the protected space in supporting societal transition. In this article I address these questions with the help of a case study, in which I have followed how rural development funds slowly started to give form to local water management efforts in the River Paimionjoki in south-west Finland. In the River Paimionjoki the partnership arrangements, however, got contested in the meantime. In this article I apply a methodology that offers means for analysing the dynamics between routinisation and contestation in the practice of partnerships and experimentation. Such a dynamic assessment is timely, if we are to capture the critical potential of experiments in environmental governance.

Keywords: experiments, rural partnership, protected space, contestation, transition

Johdanto

Suomessa maaseutupolitiikkaa on harjoitettu viime vuosikymmenet verkostoitumalla ja kumppanuushankkeita toteuttamalla. Euroopan unionin (EU) maaseudun kehittämissuunnitelmien avulla on luotu paikkaperustaisen maaseutupolitiikan malli, jossa kehittämisvaroja on suunnattu paikallistason kumppanuushankkeiden toteutukseen (Ray 2000; Valve 2006; Hyyryläinen 2007; Nousiainen 2011; Granberg *et al.* 2016; Luoto *et al.* 2016). Kumppanuushankkeiden tavoitteena on kannustaa paikallistason toimijoita ottamaan vahvemmin vastuuta oman elinympäristönsä elinvoimaisuudesta. Läh-

töoletuksena on, että maaseudun kehittäminen vaatii ymmärrystä paikallisista olosuhteista, mutta myös kykyä ja resursseja tämän tiedon hyödyntämiseen. Kumppanuushankkeiden tavoitteena on tarjota resursseja paikallistiedon hyödyntämiseen ja samalla sitouttaa toimijat vahvemmin oman alueensa pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Tämä maaseudun kehittämisessä vallalla ollut toimintamalli pohjautuu osittain samoihin lähtöoletuksiin kuin transitio- ja innovaatiotutkimuksen myötä suosioon tullut (paikallisia) kokeiluja painottava ympäristöpolitiikka (Berg *et al.* 2014; Vaahtera *et al.* 2015; Laakso *et al.*). Molemmissa kumppanuuksille ja kokeiluille on luotava eräänlai-

1. Suomen ympäristökeskus, minna.kaljonen@ymparisto.fi

nen ”suojattu tila” (Kemp *et al.* 1998; Smith & Raven 2012), jossa paikallisyhteisöistä lähteviä innovaatioita voidaan hyödyntää uusien toimintamallien ja ratkaisujen löytämiseksi. Kumppanuusmallin osalta kyse on ennen kaikkea paikalliset tarpeet huomioivien ratkaisujen löytämisestä (Dargan & Schucksmith 2008; Luoto *et al.* 2016), kun taas kokeiluissa painotetaan enemmän paikallisten aloitteiden merkitystä innovaatioiden synnyllä (Schot & Geels 2008; Smith & Raven 2012).

Maaseudun kehittämisestä saadut kokemukset ovat saaneet vain vähän huomiota kokeiluja koskevassa ympäristöpoliittisessa keskustelussa. Kokeileva ympäristöpolitiikka on ollut vahvasti kaupunki- ja teknologialähtöistä (Schot & Geels 2008; Bulkeley & Castán Broto 2012). Maaseudun kumppanuushankkeista saatuja kokemuksia olisi kuitenkin syytä kuunnella herkemällä korvalla kokeilevaa ympäristöpolitiikkaa kehitettäessä (vrt. Sjöblom & Godenhjelm 2009; Heiskanen *et al.* 2015). Maaseudun kehittämisestä saadut kokemukset vaativat avaamaan suojatun tilan käsitteen kriittiselle tarkastelulle.

Tässä artikkelissa tarkastelen miten maaseudun kehittämishankkeiden tarjoama suoja ja tuki lähtivät ohjaamaan paikallista vesiensuojelua Paimionjoella Varsinais-Suomessa. Paimionjoella kumppanuushankkeiden rakentamat oletukset paikallisen vesiensuojelun toteutuksesta joutuivat kuitenkin koetteille. Sovellan artikkelissa metodologiaa, jonka avulla tätä vakintumisen ja koetteluiden välistä dynamiikkaa voidaan avata ja arvioida osana kokeilevaa ympäristöpolitiikkaa. Esittelen metodologian perusteita seuraavassa jaksossa, jonka jälkeen analysoin tarkemmin miten kumppanuus rakentui ja joutui koetteille Paimionjoella. Päätelmäjaksossa tarkastelen miten kumppanuuden ja kokeilujen kriittistä potentiaalia voidaan pitää yllä ja kehittää.

”Suojustusta tilasta” koetteluihin

Transitiotutkimuksessa kokeilut on nähty innovaatioiden lähteenä, jotka tarvitsevat aktiivista suojaa ja tukea. Innovaatioiden syntyä ja kehittymistä on suojattava ulkoisilta paineilta, jotta ne voivat rauhassa vahvistua ennen leviämistä ja vakiintumista (Kemp *et al.* 1998). Samaan aikaan on luotava mahdollisuuksia kokeilujen väliselle oppimiselle ja verkostoitumiselle (Schot & Geels 2008). Transitiotutkimuksen tärkeä viesti on, että näihin kaikkiin voidaan vaikuttaa yhteiskunnan aktiivisella tuella, muuten siirtymä uudenaikaisiin, kestävimpiin toimintamalleihin ei onnistu (Kemp *et al.* 1998; Schot & Geels 2008).

Maaseudun kehittämiseen vakiintunut keinovalikoima on hyvä esimerkki tällaisista paikallisista innovaatioita suojaavista ja tukevista toimista (Uusitalo 2009). Etenkin EU:n LEADER –rahoituksella on aktivoitu paikallisia toimijoita innovoimaan toimia oman alueen ja elinkeinojen kehittämiseksi (Karhio 2000; Hyyryläinen 2007; Granberg *et al.* 2016). Samalla LEADER on luonut – maaseutupolitiikan vahvalla tuella – maaseutukehittäjäverkoston, jossa eri kehittämishankkeista saatuja oppeja ja kokemuksia on voitu jakaa eri toimijoiden kesken (Uusitalo 2009). Maaseudun kehittämishankkeista saadut pitkän aikavälin kokemukset kuitenkin osoittavat, että hankerahoitus on alkanut voimakkaasti ohjata paikallista kehittämistä ja innovointia (Nousiainen 2011). Hankerahoituksen saaminen on vaatinut uudenlaisten toimintatapojen opettelua, rahoituskriteerien laajaa ymmärrystä, verkostojen rakentamista sekä aktiivista paikallista ja ylipaikallista vaikuttamista (Valve 2006). Tämänkaltaisen hankeosaaminen on vahvasti kasaantuvaa ja vaikuttaa suoraan eri toimijoiden mahdollisuuksiin osallistua kehittämishankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja sisällön määrittelyyn (Geddes 2000; Schucksmith 2000; Valve 2006; Andersson 2009; Mustakangas 2010).

Kumppanuuksiin ohjattua tukea ei siten voi tarkastella pelkästään innovaatioiden suojaamiskeinona, vaan tukitoimet myös aktiivisesti osallistuvat toiminnan suuntaamiseen. Tukitoimet rakentavat käsikirjoituksia siitä, minkälainen toiminta on oikeutettua ja hyväksyttävää tietyssä tilanteessa (Akrich 1994). Kyse on aina monimutkaisista paikallisten tarpeiden sekä niiden hyödyntämistä suojaavien ja tukevien toimenpiteiden välisistä suhteista (Lowe *et al.* 1995; Smith & Raven 2012; Kivimaa & Kern 2016).

Hajautetun energiantuotannon hankkeita käsittelevässä artikkelissaan Smith ja kumppanit (2016) muistuttavat, että paikallisten kehittämishankkeiden tavoitteena on lähes aina vallalla olevien toimintamallien kyseenalaistaminen. Samalla kun kehittämishankkeet etsivät ratkaisuja paikallisiin ongelmiin, ne ottavat myös kantaa vaikeisiin yhteiskuntapolitiisiin kysymyksiin ja vallanjakoon. Smith kollegoineen peräänkuuluttaa lisää huomiota tähän paikallisista kokeiluista kasvavaan kriittiseen potentiaaliin. He esittävät, että yksisuuntaisesta kokeilujen strategisesta tukemisesta on siirryttävä kohti avoimempaa kiistanalaisten asioiden erittelyä ja arviointia (ks. myös Shove & Walker 2007; Heiskanen *et al.* 2015). Nousiainen (2011) on päättynyt samankaltaiseen johtopäätökseen maaseudun kehittämistä koskevassa tutkimuksessaan. Hänen mukaansa maaseudun

kumppanuushankkeissa tuloksellisuus ja tehokkuus ovat usein tärkeämpiä tavoitteita kuin paikallisesti kiistanalaisten asioiden käsittely avoimen ja julkisen keskustelun kautta (ks. myös Valve 2006; Derkzen *et al.* 2008).

Tässä artikkelissa sovellan metodologiaa, jonka avulla kokeiluihin rakentuvaa kriittistä potentiaalia voidaan avata ja arvioida. Metodologia pohjaa tieteen ja teknologian tutkimuksen piirissä luotuun toimijaverkkoanalyysiin (Akrich 1994; Callon *et al.* 2009; Åkerman 2009; Kaljonen *et al.* 2012; Valve *et al.* 2013). Toimijaverkkoanalyysi muistuttaa, että kokeilu tai innovaatio, sen onnistuminen ja leviäminen on aina saavutus (Latour 1998). Kokeilun tai innovaation luominen vaatii paljon työtä, joka samalla määrittelee eri toimijoiden – ja huomioonotettavien seikkojen – välisiä suhteita (Akrich 1994). Samalla kun tietyt suhteet määritellään merkityksellisiksi kokeilun onnistumiselle ja vakiintumiselle, toiset joudutaan rajaamaan ulos (Callon & Law 2005). Tällä tavoin toimijaverkkoteoria muistuttaa, että kokeilut ovat aina avoimia kriitikille ja koetteluille (Akrich 1994).

Tässä artikkelissa peräänkuulutan lisähuomiota näihin rajanvetoihin, joita kokeilujen ja kumppanuuksien rakentaminen ja vakiinnuttaminen väistämättä tuottaa. Tarkastelen miten maaseudun kehittämishankkeiden tarjoama tuki uudelle paikallista aktiivisuutta ja innovaatioita suojaavalle toiminnalle joutui koetteille Paimionjoella. Arvioin miten tämänkaltaisen vakiintumisen ja koetteluiden väliseen dynamiikkaan keskittyvä tarkastelu voi auttaa meitä paremmin tunnistamaan kokeiluihin liittyvän kriittisen potentiaalin – ja tuomaan sen aktiiviseksi osaksi ympäristöpolitiikkaa.

Tapaus Paimionjoki

Paimionjoki-yhdistys perustettiin vuonna 2010¹. Yhdistyksen tavoitteena oli luoda suojattu tila, jossa alueen kunnat ja yhteisöt voivat yhdessä ideoida, suunnitella ja toteuttaa toimia paikallisen vesistön tilan parantamiseksi. Uudet vesienhoitosuunnitelmat ja vesien kunnostusstrategia painottavat yhä vahvemmin paikallisten toimijoiden, kuntien ja yhteisöjen merkitystä kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa, sekä rahoituksessa (Kokemäenjoen... 2009; Val-

tionevoston... 2011; Olin 2013; Westberg 2016). Siirtyä paikkaperustaiseen ja osallistavaan vesienhoitoon on havaittavissa myös kansainvälisesti (Pahl-Wostl *et al.* 2007; Molle 2009). Suomessa tätä tehtävää suorittamaan on perustettu monia erilaisia, erilaisin toimintaperiaattein toimivia vesistöryhmiä, -neuvottelukuntia ja -säätiöitä².

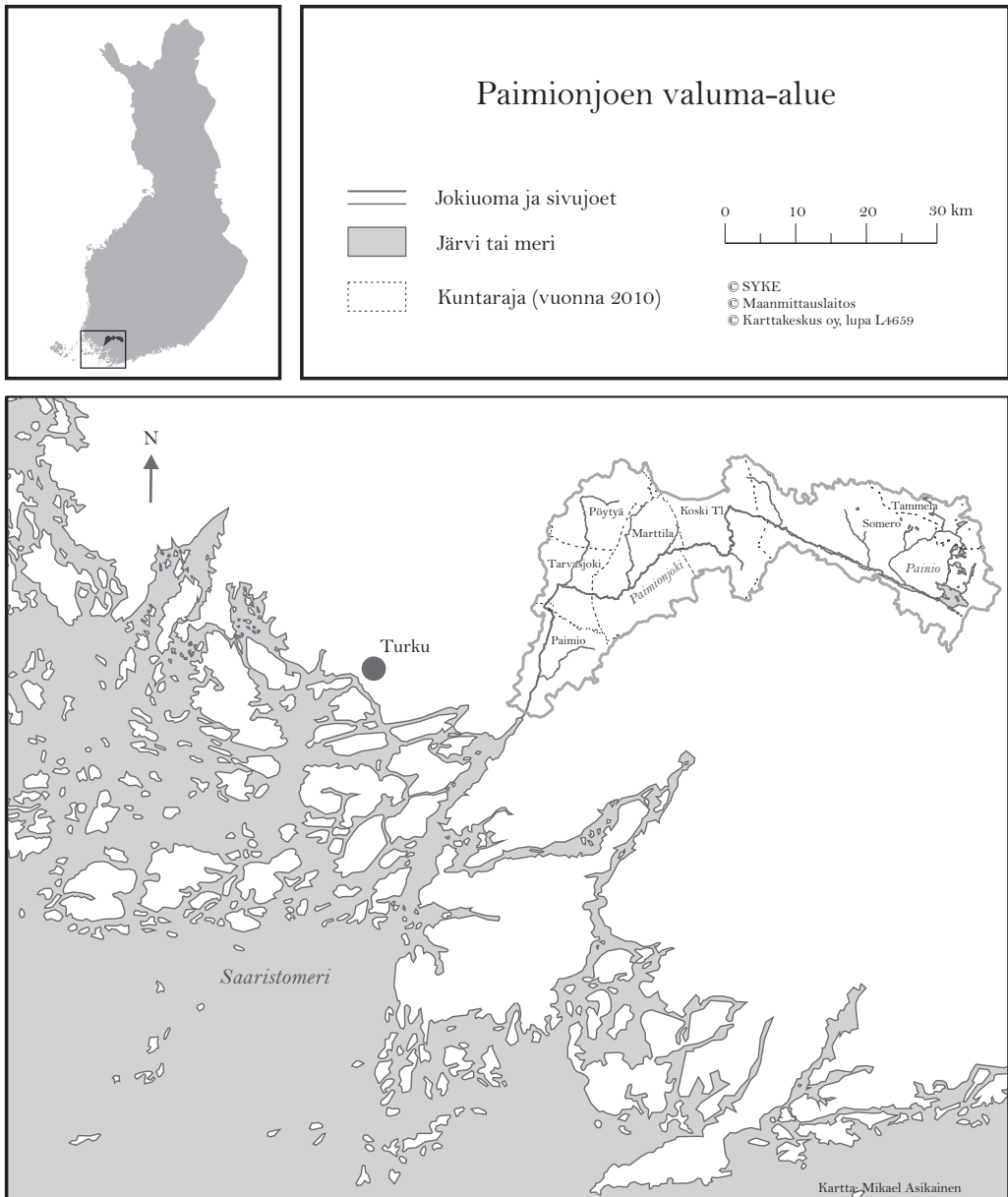
Paimionjoki-yhdistyksen perustaminen voidaan nähdä reaktiona tähän politiikan ja hallintamallin muutokseen vesienhoidossa. Yhdistyksen synnyn taustalla oli kuitenkin myös kipeitä paikallisia ongelmia. Paimionjoki on yksi suurimmista Saaris-tomereen laskevista joista (kuva 1). Joki on säännöstelty ja se on toiminut Turun kaupungin juomaveden oton vara-altaana vuodesta 1964 saakka³. Joki on myös valjastettu vesivoiman tuotantoon. Yläjuoksulla asukkaat ovat kärsineet säännöstelyn aiheuttamista haitoista jo pitkään (Kanervo 2008; Joki-Heiskala 2012). Siellä säännöstely on ajoittain aiheuttanut virtaaman nousun ylävirtaan (Pöyry Environment 2008). Yläjuoksulla sijaitsevat järvet ovat tärkeitä virkistyskäyttökohteita, mutta pahoin rehevöityneitä; joen ekologinen tila on arvioitu tyydyttäväksi (Kipinä-Salokannel 2015). Valuma-alueen maaperä on pääosin savea ja aktiivisessa viljelyssä. Paimionjoki on yksi suurimmista fosforikuorman tuojista Saaris-tomereen (Rankinen *et al.* 2010).

Jokivesistöä vaivaaviin ongelmiin ei ole olemassa nopeaa ja helppoa ratkaisua. Vesistön yläjuoksulla toiminut vesiensuojeluyhdistys on vaatinut lisähuomiota säännöstelystä ja rehevöitymisestä aiheutuviin ongelmiin jo pitkään. Vuonna 2008, kun Turun kaupunki ilmoitti suunnittelevansa uuden tekojuomavesialtaan rakentamista, vesiensuojeluyhdistys keräsi kansalaisadressin, jossa se vaati kunnalta toimia vesistön tilan parantamiseksi. Kunta haki hankerahoitusta, jonka avulla Paimionjoki-yhdistys perustettiin vuonna 2010. Kaikki valuma-alueen kunnat tulivat mukaan yhdistykseen. Kuntien lisäksi alueen kaksi vesiensuojeluyhdistystä, kolme kalastusaluetta, kaksi luonnon- ja ympäristönsuojeluyhdistystä sekä neljä paikallista maataloustuottajien keskusliiton (MTK) yhdistystä tulivat jäseniksi. Myös Paimionjoen vesivoimalaitoksen toiminnasta vastaava energiayhtiö tuli mukaan. Turun kaupunki liittyi yhdistyksen kannatusjäseneksi yhdistyksen perustamisen jälkeen.

¹ Ks. lisätietoja www.paimionjoki.fi [24.11.2016]

² Ks. esim. <http://www.vhvsy.fi/>; <http://www.puhdasvesijarvi.fi/>; <http://www.vanajavesi.fi/> [24.11.2016] sekä Pihlaja (2008).

³ Länsi-Suomen vesioikeuden päätös asiassa, joka koskee veden ottamista ja johtamista Paimionjoesta sekä Paimionjoen vedenjuoksen säännöstelemistä Turun kaupungin vedensaannin turvaamiseksi Somerniemen, Someron, Kosken Tl:n, Marttilan, Tarvasjoen, Liedon ja Paimion kunnissa. Annettu Helsingissä maaliskuun 26. päivänä 1964.

Kuva 1. Paimionjoki⁴

Picture 1. Paimionjoki River Basin

Paimionjoki-yhdistys keräsi yhteen paikallisen vesienhoidon kannalta tutut ja tärkeät toimijat (vrt. Marttunen 2011). Heti perustamisen jälkeen yhdistys laati toimenpideohjelman ”Paimionjoki paremmaksi”, jossa tunnistettiin vesistökuunnostuksen ja -suojelun kohteita ja keinoja yhdessä eri toimijoiden kesken (Joki-Heiskala 2011; ks. myös Joki-Heiskala 2016). Toimenpideohjelmaa laadittaessa

eri toimijoiden huolet ja toiveet oli sovittava yhteen toimenpiteiden toteuttajien ja rahoittajien kanssa. Analyysissäni keskityn hetkeen, jolloin Paimionjoki-yhdistys alkoi organisoida toimintaansa ja luoda suojattua tilaa paikalliselle vesienhoidon kumppanuudelle.

Analyysini perustuu monipuoliseen laadulliseen aineistoon. Olen osallistunut Paimionjoki-

⁴ Kuvan kuntarajat perustuvat vuoden 2010 tilanteeseen.

yhdistyksen perustamiskokoukseen sekä toimenpideohjelman laadinnan yhteydessä järjestettyihin teemaryhmäkokouksiin ja työpajoihin (yhteensä seitsemän kertaa vuosien 2010 - 2011 aikana). Tämän lisäksi olen osallistunut muutamaankokoukseen sekä kahteen yhdistyksen järjestämään avoimeen seminaariin (vuosina 2011 ja 2012). Olen haastatellut yhdistyksessä toimivia avainhenkilöitä (yhteensä kuusi) sekä koordinaattoria useaan otteeseen vuosien 2010 - 2016 aikana. Toimintaohjelman laadinnan havainnointi sekä sen yhteydessä tuotettujen muistoiden ja myöhemmin hankehakemusten, raporttien ja lehtikirjoitusten analyysi on auttanut seuraamaan miten paikallisten tarpeiden kääntäminen toimenpiteiksi ja rahoitettaviksi hankkeiksi tapahtui käytännössä. Haastattelut valottivat tehtyjä valintoja eri toimijoiden näkökulmista. Olen myös haastatellut vesienhoidossa ja hankerahoituksessa mukana olevia virkamiehiä ja suunnittelijoita alueellisella ja kansallisella tasolla (yhteensä kahdeksan). Nämä haastattelut ovat auttaneet suhteuttamaan Paimionjoella tehtyjen valintojen ja priorisointien suhdetta vesienhoidon suunnitteluun ja politiikkaan (ks. myös Valve *et al.* 2013; 2014). Tutkimuksen alustavia tuloksia on myös esitelty työpajassa, jossa vesienhoidon suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat tahot saivat kommentoida niitä.

Tapaustutkimuksen analyysi etenee narratiivina. Sen avulla nostan esille, miten kumppanuuden kannalta keskeiset suhteet eri toimijoiden ja huomioidettavien asioiden välillä vakiintuivat vähitellen yhdistyksen hakiessa rahoitusta ja tukea toiminnalleen. Narratiivissa jäljitän kumppanuuden kannalta merkittävien suhteiden rakentumista ja tarkastelen, miten ne samanaikaisesti joutuivat koetteille.

Kumppanuuden rakentuminen Paimionjoen tilan parantamiseksi

Kumppanuus toteutuu hankkeissa

Kunnilta kootaan jäsenmaksuis se runsas 50 000 vuodessa, mistä saadaan tää peruspalkkaus hoidettua. Ja yhteiskunnan kautta tietysti nää hankkeet haetaan, tai tän yhdistyksen kautta. [...] millä saadaan tää 50 000, oikein hyvin kun hoidetaan, niin sehän on sit vaan 25 prosenttia koko potista. Et sil saadaan ihan merkittävä panoksii tähän, tarkoituksen toteuttamiseen. [Kunnanjohtaja]

Paimionjoella hankkeet ja projektirahoitus muodostivat yhdistyksen toiminnan ytimen. Projek-

tirahoituksen hankkiminen nähtiin pitkälti välttämättömyytenä, sillä kuntien perusrahoituksen kaventuessa on mietittävä uusia rahoituslähteitä (esim. Haveri 2000). Tämä ajatus oli kirjattu jo yhdistyksen sääntöihin: jokaisen jäsenen tuli maksaa vuotuinen jäsenmaksu, jonka avulla ulkopuolisten rahoittajien vaatimat omavastuuosuudet voitiin täyttää. Paimionjoella erityisesti kuntien jäsenmaksut olivat tärkeitä yhteisen potin kasaamisessa ja kasvattamisessa. Kunnanjohtajat ja kuntien viranomaiset laskivat viisaasti, että investoimalla hieman Paimionjoki-yhdistyksen jäsenmaksuihin he voivat moninkertaistaa vesienhoitoon ja kunnostukseen käytettävissä olevat varat. Tällä tavoin kunnat voivat kantaa vastuunsa paikallisen vesistön hoidossa ja suojelussa.

Lisärahoituksen tarve alkoi siten heti ohjata Paimionjoki-yhdistyksen toimintaa. Rahoituslähteiden pohdinta nousi keskeiseen asemaan myös Paimionjoen toimenpideohjelmaa laadittaessa. Toimenpiteiden suunnittelu tehtiin neljässä teemaryhmässä, jotka keskittyivät maatalouteen, jätevesiin, vesistökuunnostukseen sekä virkistyskäyttöön. Yhdistyksen jäsenet olivat nimenneet edustajansa eri ryhmiin; myös muille paikalliseen ja alueelliseen maaseudun kehittämiseen, rahoitukseen ja vesienhoitoon osallistuville toimijoille annettiin mahdollisuus osallistua toimenpiteiden suunnitteluun⁵.

Toimenpideohjelmaan kirjattavien toimenpiteiden määrittely vaati profilointia. Toimenpiteiden oli vastattava paikallisiin tarpeisiin, mutta oltava myös toteutettavissa.

Oli mietittävä, miten esitettävät toimenpiteet voidaan rahoittaa, mistä, milloin ja ketkä on saatava kumppaneiksi. Tämä profilointi vaati paljon työtä suunnitelman laadintaan osallistuneilta ja ennen kaikkea Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattorilta, joka vastasi suunnitelman kirjoittamisesta ja lopulta myös rahoituksen hausta.

Paimionjoella toimenpiteiden pääasiallisiksi rahoituskanaviksi tunnistettiin EU-rahoitteiset maaseudun kehittämisohjelmat, LEADER ja aluekehitysrahastot. Kuntien viranomaiset, Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattori ja toimenpideohjelman laadintaan osallistuneet maaseudun kehittäjät tunsivat nämä rahoituskanavat ja -verkot parhaiten. Aluekehitysrahasto jakaa tukea hankkeille, jotka edistävät alueen taloudellista kilpailukykyä ja työllisyyttä (Anon 2007), kun taas LEADER -ohjelma tukee vahvemmin paikallisia innovaatioita maaseudun kehittämiseksi (Varsinais-Suomen... 2009). LEADER -ohjelma korostaa paikallisuudon ja

⁵ Jokaisessa ryhmässä oli 12-14 jäsentä. Teemaryhmät tapasivat neljää kertaa vuoden 2011 aikana. Näiden lisäksi järjestettiin kaksi yhteistä isompaa tapaamista.

kulttuuriperinnön hoitoa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämisessä. Vuosina 2007 - 2013 Itämeren suojelu oli yksi aluekehitysrahaston prioriteettialueista.

Erityisesti kuntien edustajat korostivat, että yhdistyksen tulisi hakea rahoitusta sellaisille hankkeille, joilla voidaan samalla lisätä Paimionjoen houkuttelevuutta matkailussa ja asukkaiden virkistyskäytössä. He keksivät pitkän listan toimenpiteitä, joilla näitä tavoitteita voitiin toteuttaa ja jotka myös kirjattiin toimenpidesuunnitelmaan. Toimet keskittyivät pitkälti Paimionjoen virkistyskäyttömahdollisuuksien parantamiseen⁶. Ensimmäisten vuosien aikana Paimionjoki-yhdistys onnistui saamaan LEADER -rahoitusta usealle virkistyskäyttöä ja maaseudun elinvoimaisuutta edistävälle hankkeelle. *”Niissä on hyvät, innokkaat työntekijät ja niiden eteen on helppo liputtaa. Kukaan ei tunne omille varpailleen astuttavan”*, kuten Paimionjokiyhdistyksen koordinaattori arvioi.

Toinen keskeinen rahoituskriteeri, joka toimenpidesuunnitelman tekijöiden oli huomioitava toimenpiteiden profiloinnissa, oli rahoittajien halu tukea laajoja, eri tahoja yhdistäviä koordinaatiohankkeita paikallisen vesienhoidon edistämässä. Tämänkaltaisten toimenpidekokonaisuuksien profiloinnissa etenkin Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattori oli taitava. Jo Paimionjoki-yhdistyksen perustaminen oli rahoitettu aluekehittämisvaroista. Rahoitushakemuksessa yhdistys lupasi tehdä töitä sen eteen, että *”hajanaisista, yhden kunnan osa-alueelle keskittyneistä hankkeista siirrytään koko jokivartta palveleviin hankkeisiin”*. Virkistyskäyttöä edistävät hankkeet suunniteltiin koko jokivartta koskeviksi. Näiden lisäksi Paimionjoki-yhdistys sai rahoitusta muun muassa lannan ja jätevesien kierrätystä koordinoivilla hankkeilla sekä vesistön rapu- ja kalakantaa koskeville selvityksille. Näissä hankkeissa yhdistyksen tehtävänä oli suunnitella ja koordinoida toimintaa sekä neuvoa ja tukea asukkaita, yhdistyksiä tai yrityksiä ottamaan aktiivisemmin osaa vesiensuojeluun.

Iso osa Paimionjoki-yhdistyksen saamasta hankerahoituksesta koostui kuitenkin pienistä eri toimiin keskittyvistä, lyhytaikaisista hankkeista. Hankerahoituksen haku, verkostoituminen ja profilointi vaativat paljon aikaa, vaivaa ja sitoutumista erityisesti yhdistyksen koordinaattorilta. Samalla kun yhdistys yritti löytää rahoitusta hankkeidoilleen, sen oli taattava toiminnan jatkuvuus

ja mielekäs sisältö. Yksittäiset hankkeet oli rakennettava merkitykselliseksi kokonaisuudeksi, joka mahdollistaa pitkäjänteisen työn vesistön hyväksi. Hankkeiden sisältöjä oli muutettava rahoittajien muuttuvien prioriteettien mukaan. Haja-asutuksen jätevesien ratkaisuihin keskittyvä hanke oli esimerkiksi muunnettava ravinteiden kiertoa edistäväksi koordinaatiohankkeeksi ohjelmakauden vaihtuessa. Kosteikkojen rakentamiseen saatiin hieman tukea, kun ne rakennettiin osaksi uusia kosteikon rakentamistekniikoita testaavaa tutkimushanketta. Yhtä lailla maatalouden ympäristöneuvontaan saatiin hieman varoja, kun se onnistuttiin nivomaan osaksi muita hankkeita ja tehtiin yhteistyössä alueellisten neuvontaorganisaatioiden ja viranomaisten kanssa.

[Paimionjoki-yhdistyksen tehtävänä on] tehdä semmoista palapelää, jossa osittain on koko ajan johtolankana se, et siitä toimintaa pitäis saada aikaseks. Ja toisaalta myös se, että pitää olla joku joka pitää käsissä niit kaikkia lankoja ja katsoo, et se toiminta menee oikeeseen suuntaan. [Koordinaattori]

Paimionjoki-yhdistys onnistui tässä palapelin rakentamisessa hyvin. Ensimmäisten vuosien aikana yhdistys sai rahoitusta usealle isommalle ja pienemmälle hankkeelle, jotka mahdollistivat monien toimenpidesuunnitelmaan kirjattujen toimien toteutuksen. Toimenpiteiden identifointi, hankerahoituksen haku ja toteutus toivat alueen toimijat uudella tavalla yhteen työskentelemään paremman Paimionjoen eteen. Erityisesti kuntien edustajat olivat yllpeitä tästä saavutuksesta.

Kyl tää vastakkainasettelu on aika pitkälle poistunu, kun muuten pelkäis aina tätä, maasentu-maamijelys/ muu asutus [vastakkainasettelua] [...] minust toi yhdistyksen hallituksen työskentely ja ne hanketyöskentelyt, niin, kyl ne tän on poistaneet täysin. [Kunnanjohtaja]

Ensimmäisten vuosien aikana Paimionjoki-yhdistyksestä oli tullut *”sellanen neutraali toimija [...] tämän näli toimija tääl kentällä, joka yrittää koota näitä ihmisiä, näitä juttuja täällä lähellä, nähdä sen ruohonjuuren, mut sille erittäin kiinteys yhteistyös kaikkien näiden muiden toimijoiden kanssa”*, kuten koordinaattori oli yhdistystä perustettaessa toivonut. Myös haastattelemani alueelliset ympäristöviranomaiset olivat

⁶ Näihin kuului mm. melontamahdollisuuksien kehittäminen ja markkinointi, veneilymahdollisuuksien kehittäminen, yleisten rantojen kunnostus, ulkoilu- ja retkeilymahdollisuuksien kehittäminen. Myös maisemanhoitoon liittyvät työt, kuten rantapusikoiden raivaus sekä jokivarren maisemien ja perinnebiotoppien hoito tunnustettiin virkistyskäyttöä tukeviksi toimenpiteiksi suunnitelmassa.

tyytyväisiä: tulevaisuudessa vesienhoidon hanke- rahoitusta tulisi suunnata nimenomaan tämän kal- taisille valuma-alueen toimintaa koordinoiville tahoille. Heille Paimionjoki-yhdistys muodosti ar- vokkaan pilottikohteen, jonka toiminnasta saatuja oppeja voitiin hyödyntää muilla vesistöalueilla ja vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanossa.

Kumppanuus koetteilla

Mä ymmärrän tän, että nyt on enemmän voimaa tässä nyt yhdistyksen ympärillä. Mutta me ollaan 10 vuotta tehnyt tän asian eteen jotain, mun on vaikeee usko, että mitään tapahtuu. Näillä muilla toimilla ei ole mitään merkitystä ennen kuin saamme säännöstelyongelman ratkaistua. Mä voim siirtää puberallan mun pojalle, joka on kobia 17 vuotta. Koska hän on se joka nämä ratkaisee. [Vesiensuojelu-yhdistyksen edustaja]

Se on koko tän Paimionjoki-yhdistyksen alkuksysäys, että nää ihmiset tääl kärsii täst säännöstelystä. Se näkyy monella lailla, eroosiona, rantojen sortumisena, vedenlaadun heikkenemisenä. Yks hyvin oleellinen asia on se, että kun sulaminen alkaa, varsinki keväällä sul- lamisen alkaessa, niin tää Paimiojärvi täytyykin tääl- tä alhaaltapäin tulevalla vedellä, joka on likasempaa kuin sen oman valuma-alueen vesi. Ja se liittyy ihan tähän säännöstelyyn. [Koordinaattori]

Paimionjoen ylälatvalla toimivat vesiensuojeluyh- distykset kyseenalaistivat kumppanuushankkei- siin perustuvan paikallisen vesienhoidon mallin. Vesiensuojeluyhdistysten aktiivit kritisoivat, että kaikki se aika ja vaiva, mikä on laitettu erilaisiin maaseudun kehittämishankkeisiin, ei lopulta auta parantamaan Paimionjoen tilaa. Heidän näkemyk- sensä mukaan ensin on ratkaistava säännöstelyn aiheuttamat ongelmat. Tämä asia oli saanut heidät alun perin vaatimaan yhdistyksen perustamista. He olivat myös teettäneet oman selvityksen ongelman ratkaisemiseksi (Pöyry Environment 2008). Asiat tuntuivat kuitenkin edelleen etenevän liian hitaasti.

Vesiensuojeluyhdistykset vaativat Paimionjoki-yh- distykseltä aktiivisempaa otetta säännöstelyongel- man ratkaisuun⁷.

Samalla kun vesiensuojeluyhdistysten aktiivit vaativat ratkaisua säännöstelyn aiheuttamiin on- gelmiin, he peräänkuuluttivat Paimionjoki-yhdis- tykseltä poliittisempaa kumppanuutta. Vaatimus ei kuitenkaan ollut helposti toteutettavissa. Paimion- joki-yhdistys edisti säännöstelyä koskevan selvi- tyksen laadintaa neuvottelemalla aktiivisesti Turun kaupungin sekä alueellisen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa, mutta yhdistys joutui vastakkain hitaiden viranomaisprosessien ja toi- mivaltarajojen kanssa. ”Löin oikein nyrkkiä pöytään viime kerralla, kun ajattelin, että jos se auttais. Mutta tiedänhän minä ettei se auta yhtään mitään”, koor- dinaattori ilmaisi turhautumisensa. Neuvottelu- teitse Paimionjoki-yhdistys ei voinut puuttua asi- aan enempää. Säännöstelystä päätetään muualla. Yhden asian ajo ei myöskään sopinut neutraaliin välittäjän rooliin, jonka tehtävänä on koordinoida vesistöissä ja valuma-alueella toteutettavia kumppa- nuushankkeita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.⁸

Kumppanuushankkeisiin perustuva paikallinen vesienhoidon malli joutui Paimionjoella koetteille myös toisin tavoin. Toimenpideohjelman laadin- nan yhteydessä säännöstelyn, virtaaman ja ravin- nekuormituksen välinen monimutkainen ekologia kiihdytti monia keskusteluja. Eri toimijat olivat paikoin hyvin erimielisiä siitä, mihin toimenpiteet pitäisi suunnata ensin ja mitkä ovat eri toimien keskinäisvaikutukset. Toimenpideohjelmaan kir- jattiin useita maatalouden ravinnekuormitusta hillitseviä toimia, mutta käytännön hankkeina ne tarkoittivat lähinnä lisää neuvontaa, tiedotusta ja koordinoitua. Maataloustuotantoa koskeva ohjaus tapahtuu toisaalla, maataloustuki- ja ympäristökor- vausjärjestelmän piirissä, kuten maatalouden edus- tajat muistuttivat toimenpidesuunnitelmaa laaditta- essa (ks. myös Valve *et al.* 2013).

Toimenpideohjelmassa korostettiin myös vah- vasti ”kosteikkojen, pikkuopatoketujen ja muiden konk-

⁷ Tässä yhteydessä on syytä todeta, että säännöstelyhankkeet herättävät aina voimakkaita tunteita eri osapuolten kesken niiden aiheuttamien vaikutusten, mutta myös hitaiden suunnittelu ja päätöksentekoprosessien takia (Marttunen & Hämäläinen 2008).

⁸ Säännöstelyn kehittäminen on ottanut askeleen eteenpäin tutkimusajankohdan jälkeen. Säännöstelyä koskeva selvitys valmistui vuonna 2014 (Ahopelto & Verta 2014), jonka pohjalta toteutettiin Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (50 %), Someron kaupungin (40 %) ja Turun vesiliikelaitoksen (10 %) rahoituksella tarkempi säännös- telyn kehittämissuunnitelma. Suunnitelman pohjalta eri osapuolet tekivät puitesopimuksen, jonka mukaan he hakevat lupaa säännöstelypadon purkamiselle ja sen muuttamiselle pohjapadoksi sekä toisen pohjapadon rakentamiselle Paimioon (Turun kaupunki 2016). Päätös sai Someron vesiensuojeluyhdistyksen tekemään oikaisuvaatimuksen: he vaativat Paimionjoen palauttamista vielä vahvemmin luonnonmukaiseen tilaan. Someron kaupunginhallitus hylkäsi oikaisuvaatimuksen. Samaan aikaan Paimionjoen alaosan vesivoiman tuotantoa varten rakennettujen patojen purkamiseksi on syntynyt kansalaisliike- dintää. Pienet vesivoimalaitokset on todettu kannattamattomiksi ja tilanne vaikuttaa nyt otolliselta patojen purkamiseksi. Kansalaisliikkeet toivovat Paimionjoen palauttamista lohiojeksi. Jännite poliittisen ja neutraalin kumppanuuden välillä on edelleen läsnä Paimionjoella: se on jopa kärjistynyt.

reettisten kobeiden” merkitystä veden viipymän lisäämisessä ja ravinnekuormituksen ehkäisyssä (Joki-Heiskala 2011: 28). Nämä toimet olivat tärkeitä erityisesti Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattorille: tällä tavoin luonnonmukaisen vesistökuunnostuksen periaatteita voitiin tuoda myös Paimionjoelle (esim. Jormola *et al.* 2003). Näiden toimien osalta vastuu kuitenkin hajautuu yksittäisille maanomistajille. Näitä toimia on myös vaikea perustella aluetaloutta hyödyttäväksi tai vapaaehtoisien yhdistystoiminnan toimivaltaan kuuluviksi asioiksi.

Myös ympäristöviranomaiset tunnistivat nämä paikalliseen vesienhoidon kumppanuuteen liittyvät ongelmat. Hankerahoitusta myönnetään *”asioiden kehittämiseen ja suunnitteluun, mutta rahoituksen saaminen itse tekemiseen, että joltain myös ennen pitkää tapahuisi, on paljon vaikeampaa”*, paikallisen vesienhoidon kehittämisessä mukana ollut ympäristöviranomaisen myönsi. Ympäristö- ja vesiensuojelutavoitteiden tukeminen alue- ja maaseudun kehittämisvaroin ei myöskään ole itsestäänselvyys. Ensimmäisten vuosien jälkeen Saaristomeren suojelurahasto ja muut esimerkiksi ravinteiden kiertoa kohteenetut avustukset muodostuivat tärkeiksi rahoituskanavaksi maaseudun kehittämisrahojen rinnalla. Nämä rahoituslähteet painottavat puhtaasti vesiensuojelullisia tavoitteita, jolloin esimerkiksi luonnonmukaisille purokunnostushankkeille on helpompi löytää tukea.

Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattorilla oli kuitenkin huoli hankerahoituksen jatkuvuudesta. Hän epäili kuinka kauan kunnat pystyvät maksamaan jäsenmaksunsa kuntatalouden edelleen kiristyessä. Kunnat päättävät osallistumisestaan Paimionjoki-yhdistykseen vuosittain talousarviossaan. Ilman kuntien jäsenmaksuja ei voida hakea hankerahoitusta vesienhoitoon.

Kriittinen kumppanuus?

Kumppanuus on aina saavutus. Se vaatii työtä ja rakentamista; samalla se määrittelee eri toimijoiden välisiä suhteita. Paimionjoella kunnat, heidän jäsenmaksunsa ja niiden mahdollistama hankerahoitus muodostuivat tärkeiksi vesistön kunnostustoimenpiteitä, mutta myös paikallista vesienhoidon kumppanuutta ohjaaviksi tekijöiksi.

Paimionjoki-yhdistyksen alkutaipaletta seurannut tapaustutkimus nostaa esille, miten Paimionjoki-yhdistys ja toimenpiteiden rahoittajat alkoivat pikkuhiljaa puhua samaa kieltä. Kyse ei siis ollut vain sopivan rahoituksen etsimisestä vesienhoidon toimenpiteisiin, vaan myös paikalliseen kumppanuuteen ohjatun rahoituksen muovaumisesta

vesienhoidon tarpeisiin (ks. myös Hinchliffe *et al.* 2007). Tässä paikallista vesienhoidon kumppanuutta tukevassa tulkinnaassa rahoitusta on suunnattava ennen kaikkea valuma-alueen koordinaatiota ja maaseudun elinvoimaisuutta tukeviin hankkeisiin. Paimionjoen tapaustutkimus osoittaa, että nämä paikallisen vesienhoidon rahoitusta kanavoivat periaatteet olivat tärkeitä nimenomaan alueen kunnille (ks. myös Mustakangas 2010). Tällä tavoin kunnat saivat lisäresursseja paikalliseen vesienhoitoon ja pystyivät kantamaan vastuunsa vesienhoitosuunnitelmien ja vesien kunnostusstrategian periaatteiden mukaisesti (Olin 2013; Westberg 2016).

Paimionjoella vesienhoidon toteutus kietoutui tiiviisti yhteen maaseudun kehittämishankkeiden ja kuntien jäsenmaksujen kanssa luoden lopulta vaikutelman, että paikallinen vesienhoito ei voi muulla tavalla edetäkään. Kuntien jäsenmaksuja tarvitaan täyttämään hankerahoituksen omavastuuosuus. Hankerahoitus taas vastaavasti mahdollistaa vesienhoitotoimenpiteiden toteuttamisen. Tämän logiikan mukaisesti ilman kuntia ei ole jäsenmaksuja, joita ilman ei ole hankkeita – ja joita ilman ei ole toimintaa.

Paradoksaalisesti Paimionjoella tämänkaltaisen paikallisen vesienhoidon toteutus johti siihen, että kipeät ja vaikeat asiat – jotka olivat saaneet paikalliset vesiensuojeluyhdistykset ja asukkaat vaatimaan yhdistyksen perustamista – jouduttiin rajaamaan pitkälti kumppanuuden ulkopuolelle. Analyysin tarkentaminen koetteluihin tekee tämän paradoksin näkyväksi. Säännöstelyyn, ravinnekuormitukseen ja veden viipymään puuttuminen olisi vaatinut poliittisempaa kumppanuutta. Paimionjoki-yhdistyksen koordinaattorilla ja paikallisilla vesiensuojeluyhdistyksillä olisi ollut halua, intoa ja sitoumusta tarttua näihin vaikeisiin sosioekologisiin kietoumiin, mutta hankerahoituksen varaan rakentuva kumppanuus tarjoaa tähän vain vähän välineitä. Maatalouden ympäristöpolitiikasta ja säännöstelykäytännöistä päätetään muualla.

Paimionjoelta saadut tulokset painottavat, että hanke- ja paikkaperustaisesti vesienhoidon eteen voidaan toimia vain rajoitetusti. Kumppanuutta kritisoivien argumenttien ja koettelujen erittely tekee nämä rajat näkyväksi. Voi jopa sanoa, että tähän tulokseen kiteytyy Paimionjoen kumppanuuden rakentama kriittinen potentiaali. Koettelut pakottavat kysymään miten luoda jatkuvuutta paikalliseen vesienhoitoon, jos kansalaistoiminnan alun perin liikkeelle syänneisiin asioihin ei pystytä vaikuttamaan? Miten luoda jatkuvuutta kunnostukseen, kun toiminta perustuu pieniin,

lyhytaikaisiin hankkeisiin, joiden rahoitus on epävarmalla pohjalla (vrt. Sjöblom 2009; Allan 2012; O’Toole *et al.* 2013)? Paimionjoen monimutkaiset ongelmat eivät ratkea pienillä, lyhytaikaisilla toimilla. Jos Paimionjoki-yhdistys haluaa tarttua näihin kumppanuuden avaamiin kysymyksiin, se vaatii poliittisempaa kumppanuutta. Paikallisen vesienhoidon kohtaamat esteet ja rajat on artikuloitava vahvemmin ja viettävä valtakunnallisiin vesienhoidon neuvottelupöytiin. Vesienhoidon toteutusohjelmassa ja kunnostusstrategiassa tehtyjä linjauksia on tarkasteltava kriittisesti uudelleen.

Päätelmät

Kokeiluja edistävä ympäristöpolitiikka ei voi keskittyä yksin siihen miten uusia innovaatioita voidaan luoda, tukea ja suojata. Yhtä tärkeää on tunnistaa keinoja, joilla kokeilemiseen liittyvää kriittistä potentiaalia voidaan pitää yllä.

Paimionjoen paikallista vesiensuojelua ja kunnostusta koskeva tapaustutkimus nostaa vakiintumisen ja koettelujen välisen dynamiikan kokeilevan ympäristöpolitiikan keskiöön. Paimionjoella maaseudun kumppanuushankkeisiin suunnattu tuki mahdollisti paikallisen vesienhoidon innovoinnin ja koordinoinnin, mutta alkoi samalla myös ohjata toiminnan suuntaa. Tässä mielessä Paimionjoelta saadut tulokset eivät poikkea maaseudun kehittämishankkeiden toimeenpanosta saaduista pitkän aikavälin kokemuksista. Analyysin kohdentaminen kumppanuusmallin vakiintumisen ja koettelujen väliseen dynamiikkaan Paimionjoella auttoi kuitenkin tunnistamaan hanke- ja paikkaperustaisen vesienhoidon rajat. Esitän artikkelissani, että juuri tähän kiteytyy Paimionjoen vesienhoidon kumppanuuden rakentama kriittinen potentiaali. Se muistuttaa, että vallitsevia toimintatapoja voidaan muuttaa paikkaperusteisesti vain rajoitetusti. Sen lisäksi tarvitaan myös vahvaa ylipaikallista vaikuttamista. Kokeilujen ja kumppanuuksien suojaamiseen tähtäävä tuki helposti tukahduttaa nämä pyrkimykset.

Paikallisen kokeilemisen ja vallitsevien toimintamallien kyseenalaistamisen välinen jännite tulee olemaan aina kokeilevan ympäristöpolitiikan ytimessä. Jännite muotoutuu yhä kriittisemmäksi, kun ympäristöpolitiikka etsii ja luo malleja, joilla tukea ja suojata kokeiluja. Kokeilujen vakiintumiseen ja koettelujen väliseen dynamiikkaan keskittyvä arviointi auttaa tunnistamaan jännitteen kannalta kriittiset pisteet. Niiden tunnistaminen on keskeistä kokeiluihin rakentuvan muutospotentiaalinalta. Joskus, kuten paikallisen vesienhoidon

tapauksessa, kokeilujen kriittinen potentiaali voi rakentua myös koettelujen kautta. Tämä kuitenkin edellyttää, että ympäristöpolitiikassa herkistytään kuuntelemaan niitä.

Kiitokset

Tutkimus on saanut rahoitusta Suomen Akatemialta (projektinro. 132368) sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta. Kiitän tutkimukseen osallistuneita Paimionjoki-yhdistyksen jäseniä sekä kaikkia ”Laatunormit hallinnan perustana” -tutkimushankkeeseen osallistuneita.

Lähteet

- Ahopelto, Lauri & Verta, Olli-Matti (2014). *Paimionjoen säännöstelyn kehittäminen. Paimionjoen vesistön yläosan hydraulinen mallinnus HEC-RAS –ohjelmistolla*. Raportteja 73/2014. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Turku.
- Akrich, Madeleine (1992). The de-scription of technical objects. Teoksessa Bijker, Wiebe & Law, John (toim.) *Shaping technology/building society*. MIT Press, Cambridge, London, 205-224.
- Allan, Catherine (2012). Rethinking the ‘project’: Bridging the polarized discourses in IWRM. *Journal of Environmental Policy and Planning* 14, 231-241.
- Andersson, Kjell (2009). Orchestrating regional development through projects: the ‘innovation paradox’ in rural Finland. *Journal of Environmental Policy and Planning* 11, 187-201.
- Anon. (2007). *Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite. Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013*. CCI 2007 FI 16 2 PO 004. Ohjelma-asiakirja.
- Berg, Annukka, Hildén, Mikael & Lahti, Kirsi (2014). *Kohoti kokeilukulttuuria. Analyysi Jyväskylän resursiivaisista kokeiluista strategisen kehittämisen työkaluna*. Sitran selvityksiä 77. Sitra, Helsinki.
- Bulkeley, Harriet & Castán Broto, Vanessa (2012). Government by experiment? Global cities and the governing of climate change. *Transactions of the Institute of British Geographers* 38, 361-375.
- Callon, Michel, Lascoumes, Pierre & Bathe, Yannick (2009, toim.). *Acting in an Uncertain World. An Essay on Technical Democracy*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Callon, Michel & Law, John (2005). On qualification, agency, and otherness. *Environment and Planning D* 23, 717–733.
- Dargan, Lorna & Schucksmith, Mark (2008). LEADER and Innovation. *Sociologia Ruralis* 48, 274-291.
- Derkzen, Petra, Franklin, Alex & Bock, Bettina (2008). Examining power struggles as a signifier of successful partnership working: A case study of partnership dynamics. *Journal of Rural Studies* 24, 458-466.
- Geddes, Mike (2000). Tackling social exclusion in the European Union? The limits to the new orthodoxy of local partnership. *International Journal of Urban and Regional Research* 24, 782–800.
- Granberg, Leo, Andersson, Kjell & Kovach, Imre (2016, toim.). *Evaluating the European Approach to Rural Development*. Routledge, New York.

- Haveri, Arto (2000). *Kunnallishallinnon uudistukset ja niiden arviointi*. Acta nro. 124. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Heiskanen, Eva, Jalas, Mikko, Rinkinen, Jenny & Tainio, Pasi (2015). The local community as a "low-carbon lab": Promises and perils. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 14, 149-164.
- Hinchliffe, Steve, Kearnes, Matthew, Degen, Monica & Whatmore, Sarah (2007). Ecologies and economics of action – sustainability, calculations, and other things. *Environment and Planning A* 39, 260-282.
- Hyyryläinen, Torsti (2007). Toimintaryhmätyö paikallisen kehittämisen metodina. *Maaseudun uusi aika* 3/2007, 20-36.
- Joki-Heiskala, Päivi (2011, toim.). *Paimionjoki paremmaksi. Toimenpideohjelma 2011-2015*. Paimionjoki yhdistys ry., Somero.
- Joki-Heiskala, Päivi (2012). *Raportti Paimionjoen vesistön alueen asukkaille ja loma-asukkaille tehdystä kyselystä*. Paimionjokiyhdistys ry., Suomen ympäristökeskuksen Life+ GisBloom-hanke ja Varsinais-Suomen ELY -keskuksen VELHO-hanke.
- Joki-Heiskala, Päivi (2016, toim.). *Paimionjoki paremmaksi II. Toimenpideohjelma 2016-2021*. Paimionjokiyhdistys ry., Somero.
- Jormola, Jukka, Harjula, Heli & Sarvilinna, Auri (2003, toim.). *Luonnonmukainen vesistöarakentaminen. Uusia näkökulmia vesistösuunnitteluun*. Suomen ympäristö 631. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Kaljonen, Minna, Varjopuro, Riku, Gielczewski, Marek & Iital, Arvo (2012). Seeking policy-relevant knowledge: a comparative study of the contextualisation of participatory scenarios for Narew River and Lake Peipsi. *Environmental Science and Policy* 15, 72-81.
- Kanervo, Eira (2008). Kymmenen vuotta vapaaehtoistyötä Someron vesistöjen hyväksi – historiikki. Teoksessa: *Vuosikirja 2008. Someron vesiensuojeluyhdistys 10 vuotta*. Someron vesiensuojeluyhdistys, Somero.
- Karhio, Kirsi (2004). Paikallisen kumppanuuden pitkä tie. Teoksessa Hyyryläinen, T. & Rannikko P. (toim.). *Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka*. Vastapaino, Tampere, 78-107.
- Kemp René, Schot, Johan & Hoogma, Remco (1998). Regime shifts to sustainability through processes of niche formation: The approach of strategic niche management. *Technology Analysis and Strategic Management* 10, 175-198.
- Kipinä-Salokannel, Sanna (2015, toim.). *Saaristomeren pintavesien toimenpideohjelma vuoteen 2021*. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 5/2010. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Turku.
- Kivimaa, Paula & Kern, Florian (2016). Creative destruction or mere niche support? Innovation policy mixes for sustainability transitions. *Research Policy* 45, 205–217.
- Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalue (2009). *Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015*. Yhteistyöllä parempaan vesienhoitoon.
- Laakso, Senja, Berg, Annukka & Annala, Mikko (ilmestyy). Dynamics of experimental governance. A meta-study on functions and uses of climate governance. *Journal of Cleaner Production*, ilmestyy.
- Latour, Bruno (1998). *The Pasteurisation of France*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Lowe, Phil, Murdoch, Jonathan & Ward, Neil (1995). Networks in Rural Development: Beyond Exogenous and Endogeneous Models. Teoksessa van der Ploeg, Jan & van Dijk, Gert (toim.). *Beyond modernisation: the impact of endogeneous development*. Van Gorcum, Assen, 83-105.
- Luoto, Ilkka, Kattilakoski, Mari & Backa, Peter (2016, toim.). *Paikkaperustainen aluekehittäminen*. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Marttunen, Mika (2011). *Interactive multi-criteria decision analysis in the collaborative management of watercourses*. Aalto University publication series / Doctoral dissertations. Aalto University, Helsinki.
- Marttunen, Mika & Hämäläinen, Raimo (2008). The Decision Analysis Interview Approach in the Collaborative Management of a Large Regulated Water Course. *Environmental Management* 42, 1026-1042.
- Molle, François (2009). River-basin planning and management: the social life of a concept. *Geoforum* 40, 484-494.
- Mustakangas, Ella (2010). The municipality as an intermediating actor in projects: empirical evidence from on-farm business diversification in eastern Finland. *Halduskultuur – Administrative Culture* 11, 154-173.
- Nousiainen, Marko (2011). *Hallinta, osallistuminen ja toimijuus – tulkintoja suomalaisen Leader-toiminnan poliittisuudesta*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Julkaisuja 24.
- Olin, Sini (2013, toim.). *Vesien kunnostusstrategia*. Ympäristöministeriön raportteja 9/2013. Ympäristöministeriö & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- O'Toole, Kevin, Keneley, Monica & Coffey, Brian (2013). The participatory logic of coastal management under the project state: Insights from the Estuary Entrance Management Support System (EEMSS) in Victoria, Australia. *Environmental Science and Policy* 27, 206-214.
- Pahl-Wostl, Claudia, Sendzimir, Jan, Jeffrey, Paul, Aerts, Jeroen, Berkamp, Ger & Cross, Katherine (2007). Managing change toward adaptive water management through social learning. *Ecology and Society* 12(2): 30 [online].
- Pihlaja, Sonja (2008). *Jokineuvottelukunta vesiboidon toimijana. Tarkastelun kohteina Lestjoen, Kyrönjoen ja Isojoen-Teuvanjoen jokineuvottelukunnat*. Vaasan yliopiston opinnäytteet, Hallintotieteiden tiedekunta, Vaasa.
- Pöyry Environment Oy. (2008). *Painiojärven kunnostuksen alustava toimenpideohjelma*. Pöyry Environment Oy.
- Rankinen, Katri, Ekholm, Petri, Sjöblom, Heidi, Rita, Hannu & Vesikko, Ljudmila (2010). Ainevirtaamat valuma-alueella ja niihin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Aakkula, Jyrki, Manninen, Tarja & Nurro, Minna (toim.) *Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS 3) – Väitraportti*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2010. Maa ja metsätalousministeriö, Helsinki, 122-131.
- Ray, Chris (2000). The EU LEADER Programme: Rural Development Laboratory. *Sociologia Ruralis* 40, 164-171.
- Schot, Johan & Geels, Frank (2008). Strategic niche management and sustainable innovation journeys: theory, findings, research agenda, and policy. *Technology Analysis and Strategic Management* 20, 537-554.
- Schucksmith, Mark (2000). Endogenous development, Social Capital and Social Inclusion: Perspectives from LEADER in the UK. *Sociologia Ruralis* 40, 208-218.
- Shove, Elisabeth & Walker, Gordon (2007). Caution! Transitions ahead: politics, practice and sustainable transition management. *Environment and Planning A* 39, 763-770.

- Sjöblom, Stefan (2009). Administrative Short-Termism—A Non-Issue in Environmental and Regional Governance, *Journal of Environmental Policy & Planning* 11, 165–168.
- Sjöblom, Stefan & Godenhjelm, Sebastian (2009). Project Proliferation and Governance – Implications for Environmental Management. *Journal of Environmental Policy and Planning* 11, 169–185.
- Smith, Adrian, Hargreaves, Tom, Hielscher, Sabine, Martiskainen, Mari & Seyfang, Gill (2016). Making the most of community energies: Three perspectives on grassroots innovation. *Environment and Planning A* 48, 407–432.
- Smith, Adrian & Raven, Rob (2012). What is protective space? Reconsidering niches in transitions to sustainability. *Research Policy* 41, 1025–1036.
- Turun kaupunki 2016. Paimionjoen vedenottamisen ja säännöstelyyn liittyvät sopimusjärjestelyt Kh § 393. 10.10.2016. <http://ah.turku.fi/kh/2016/1010023x/3446950.htm> [24.11.2016]
- Uusitalo, Eero (2009). *Maasentu – väliinputojasta vastuunkantajaksi. Maasentupolitiikan itsenäistyminen alue- ja maatalouspolitiikan puristuksessa*. Helsingin yliopisto, Ruralia Instituutti, Helsinki.
- Vaahtera, Anu, Pitkämäki, Antti, Hjelt, Mari & Saario, Mari (2015). *Vibreän talouden kokeilu- ja kehittämisenbankkeiden arviointi*. Ympäristöministeriön raportteja 15. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Valtioneuvoston periaatepäätös (2011). *Vesienhoidon toetusohjelma 2010–2015*. Suomen ympäristö 8/2011. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Valve, Helena (2006). Evaluating social learning potentials generated by EU structural funding programmes. *Innovation* 19, 171–187.
- Valve, Helena, Kauppila, Jussi, Kauppila, Pirkko & Kaljonen, Minna (2014). Kohti hyvää ekologista tilaa: miten syntyy vesienhoitotoimenpide? *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja VII* 2014, 371–376.
- Valve, Helena, Åkerman, Maria & Kaljonen, Minna (2013). 'You only start filling in the boxes': natural resource management and the politics of plan-ability. *Environment and Planning A* 45, 2084–2099.
- Varsinais-Suomen Jokivarsikumppanit (2009). *Elämää ja Elinkeinoja! Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry:n kehittämishjelma vuosille 2007–2013*. Päivitetty 24.9.2009.
- Westberg, Vincent (2016, toim.). *Vesien tila hyväksi yhdessä: Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021*. Etelä-Pohjanmaan elinkeino, liikenne ja ympäristökeskus, Vaasa.
- Åkerman, Maria (2009). Hybridit ja ympäristön politiikka: toimijaverkkoteoria tutkimusorientaationa. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.). *Vibreä teoria*. Gaudeamus, Helsinki, 238–260.